

Школа је дужна, да поред обавезних изборних предмета , понуди слободне наставне активности за сваки разред у другом циклусу образовања. Ученици у сваком разреду, од петог до осмог, бирају један од три програма СНА који школа нуди што значи да ће сваки ученик током другог циклуса основног образовања и васпитања похађати четири различита програма. Ученици и њихови родитељи се пре избора могу упознати са понуђеним програмима на часу одељенског старешине, на родитељском састанку, путем сајта школе и др.

Одабрани програми СНА су за ученика обавезни, а успех се изражава описном оценом и не утиче на општи успех. Сврха СНА је да допринесу остваривању општих исхода образовања и васпитања, развијању кључних и општих међупредметних компетенција потребним за сналажење у свакодневном животу. Осим тога, подршка су професионалном развоју ученика који на крају основне школе доносе важну одлуку о наставку школовања у контексту новог концепта средње школе у којој се полажу општа и стручна матура.

Ред. број	В. СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	г.	нед.	г.
1.	Животне вештине	1	36	1	36
2.	Цртање, вајање и сликање	1	36	1	36
3.	Сачувајмо нашу планету	1	36	1	36
4.	Вежбањем до здравља	1	36	1	36
5.	Чувари природе	1	36	1	36
6.	Музиком кроз живот	1	36	1	36
7.	Медијска писменост	1	36	1	36
8.	Моја животна средина	-	-	-	-
9.	Уметност	-	-	-	-
10.	Предузетништво	-	-	-	-
11.	Здравље и спорт	-	-	-	-

12.	<i>Домаћинство</i>	-	-	-	-
13.	<i>Филозофија са децом</i>	-	-	-	-
	УКУПНО: В	1	36	1	36
	УКУПНО: А + Б + В	29	1044	30	1080

Ред. број	В. СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	г.	нед.	г.
1.	<i>Животне вештине</i>	-	-	-	-
2.	<i>Цртање, вајање и сликање</i>	-	-	-	-
3.	<i>Сачувајмо нашу планету</i>	-	-	-	-
4.	<i>Вежбањем до здравља</i>	-	-	-	-
5.	<i>Чувари природе</i>	-	-	-	-
6.	<i>Музиком кроз живот</i>	-	-	-	-
7.	<i>Медијска писменост</i>	-	-	-	-
8.	<i>Моја животна средина</i>	1	36	1	34
9.	<i>Уметност</i>	1	36	1	34
10.	<i>Предузетништво</i>	1	36	1	34
11.	<i>Здравље и спорт</i>	1	36	1	34
12.	<i>Домаћинство</i>	1	36	1	34
13.	<i>Филозофија са децом</i>	1	36	1	34

	УКУПНО: В	1	36	1	34

***1. ПРОГРАМИ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ ПО РАЗРЕДИМА, СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО
ОСТВАРИВАЊЕ***

ПЕТИ И/ИЛИ ШЕСТИ РАЗРЕД

ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: Животне вештине		РАЗРЕД: 5. или 6.
		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36
<p>ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: Циљ учења слободне наставне активности <i>Животне вештине</i> је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће му омогућити да боље разуме различите животне ситуације и изазове, повећа капацитет да на одговоран начин брине о себи, другима и околина и понаша се у складу са културом безбедности.</p>		
ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	ПРОГРАМСКИ /ПРЕДМЕТНИ САДРЖАЈИ
ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ	<ul style="list-style-type: none"> - на одговоран начин брине о себи и околина и помаже другима у невољи; - проналази релевантне и поуздане изворе информација од значаја за сналажење у свакодневним и ванредним животним ситуацијама; - критички промишља и доноси одлуке уважавајући контекст ситуације, процену последица и најбољи интерес за себе, друге и околину; - јасно изрази сопствене мисли и осећања, са пажњом слуша саговорника и комуницира са другима на конструктиван начин; - сарађује са члановима групе којој припада и одупре се притиску групе на асертиван начин; - организује своје свакодневне активности на продуктиван начин; - препозна опасности и адекватно реагује; - разликује ризично од превентивног и безбедног поступања пре, током и након елементарне непогоде; 	<p>Вештине критичког мишљења, решавања проблема, доношења одлука.</p> <p>Организационе вештине и вештине управљања временом.</p> <p>Социо-емоционалне вештине: сарадња, комуникација, асертивност, решавање сукоба, препознавање сопствених и туђих емоција, превазилажење стреса.</p> <p>Култура безбедности и надлежности</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - тумачи знакове опасности, посебно ЕОР и поступа у складу са упутствима надлежних служби; - процени сопствене могућности и ограничења у решавању проблема и потражи одговарајућу помоћ кад процени да ситуација превазилази његове могућности; 	<p>за смањење ризика од катастрофа.</p>
--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> - повезује информације од релевантних институција са потенцијалним ризицима и правилним реаговањем у кризним ситуацијама; - образложи значај солидарности са људима у невољи; - аргументује значај културе безбедности и пружања прве помоћи; 	<p>Климатске промене и заштита животне средине у контексту културе безбедности.</p> <p>Опита безбедност: безбедност у</p>
--	---	---

<p>ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>искаже афирмативни став о људима који су активисти Црвеног крста;</i> - <i>наведе које надлежан за одређене ванредне ситуације и симулира позив хитним службама;</i> - <i>доведе у везу заштиту животне средине са климатским променама и културом безбедности;</i> - <i>разликује безбедно, небезбедно и ризично понашање у саобраћају и примењује мере заштите приликом возње различитим превозним средствима;</i> - <i>наброји правила којих се треба придржавати у комуникацији током несреће, наведе садржај торбе за случај несреће, поступа према плану евакуације и комуникације;</i> - <i>наброји и објасни мере за ублажавање и смањења ризика од земљотреса, пожара, поплава и екстремних метеоролошких услова;</i> - <i>разликује безбедна од небезбедних купалишта, објасни улогу спасиоца, поступа у складу са правилима понашања на купалиштима и демонстрира поступак самопомоћи у случају грча мишића у води;</i> - <i>наведе принципе и демонстрира пружање прве помоћи на изабраном примеру.</i> 	<p><i>саобраћају; знаци опасности и упозорења (зрачење, биолошка опасност, ЕОС – експлозивни остаци рата, запаљиво, хемијски производи).</i></p> <p><i>План комуникације и евакуације у случају несреће.</i></p> <p><i>Елементарне непогоде: пожари, земљотреси, поплаве, екстремни метеоролошки услови.</i></p> <p><i>Безбедност на води. Прва помоћ.</i></p>
--	---	--

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
<p>ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ</p>	<p><i>У оквиру ове теме садржаји су подељени у три целине. Прва се односи на групу вештина које би се могле назвати когнитивне, другу групу чине организационе, а трећу социјално-емоционалне.</i></p> <p><i>-Критичко мишљење: важно да ученици разликују чињенице од претпоставки и неистина, односно да се питају да ли је нешто тачно или не, ко доноси те информације и како их аргуентује, да ли постоје и другачије перспективе и да буду осетљиви на нелогичности, недостатак доказа и манипулацију.</i></p>

	<i>Постављати</i>
--	-------------------

	<p><i>ученицима питања, неговати атмосферу у којој се одговори могу слободно дати, без квалификације и захтевати од њих да нешто бране или нападају (техника за и против).</i></p> <p><i>Доношење одлука: Са ученицима треба организовати активности које ће им помоћи да разумеју тај процес, на који начин се одлуке доносе, кроз које фазе се пролази, које су препреке доношењу одлука и како не треба доносити одлуке.</i></p> <p><i>Организационе вештине: систематично прикупља, класификује и чува потребне информације; одређује приоритете у раду; ефикасно управља временом; поштује рокове; планира (краткорочно и дугорочно) свој рад; поштује процедуре; има иницијативу у решавању проблема; уредно води евиденцију о свом раду.</i></p> <p><i>Социо-емоционалне вештине у: комуникацији, решавању конфликта, затим управљању емоцијама и превазилажењу стреса.</i></p> <p><i>Вештини комуницирања: ученици треба да се упознају, на основном нивоу, шта је асертивност и како се одупрети притиску, посебно вршњака.</i></p>
--	--

<p>ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ</p>	<p><i>За увођење ученика у тему треба користити материјале који на реалистичан начин приказују колико су неке ситуације опасне.</i></p> <p><i>Активности треба да буду усмерене на усвајање знања и развој вештина о безбедносним поступањима, као и да емотивно јачају ученике да буду присебни у таквим ситуацијама и спремни да примене стечена знања и вештине.</i></p> <p><i>Припремити неке материјале који ће допринети подизању културе безбедности школе, као што су нпр. прављење информативног кутка за смањење ризика од катастрофа где би били постери или презентације о правилима понашања током различитих елементарних непогода, списак телефона хитних служби и сл.</i></p> <p><i>Култура безбедности: циљ је да ученици разумеју зашто је битно да сваки грађанин поседује вештине за деловање пре, током и након што се несрећа догоди и да науче које институције и организације служе грађанима у заштити безбедности (ватрогасци, спасиоци, полиција, војска, Црвени крст, цивилна заштита и друга удружења и организације од интереса за заштиту и спасавање). У циљу препознавања снага система за смањење ризика од катастрофа у Републици Србији, како је званичан израз за њих, наставник може упутити ученике да на свом локалу истраже (рад у паровима или малој групи) где се налазе те службе, које послове обављају, односно за шта су надлежне, колико људи запошљавају, какву опрему користе и сл. Осим тога, може се организовати гостовање особе која брине о безбедности грађана или реализовати радионица</i></p> <p><i>„Нацртај/направи свој грб” која се налази у Националном каталогу ресурса за сигурније школе и вртиће који је припремљен од стране Црвеног крста Србије. Када ученици буду овладали основним знањима о култури безбедности и снагама система за смањење ризика од катастрофа може се спровести још једна активност.</i></p>
--	---

Ученици могу направити неколико питања из те области помоћу којих би утврдили колико њихови родитељи о томе знају.

Заштита животне средине: у раду са ученицима може се користити анимирани филм MAN или неки други филм о климатским променама и њеним последицама на човечанство. После гледања таквих филмова обавезно је са ученицима разговарати како они виде проблем и, што је још важније, како виде решење. У току разговора упознати ученике са прогнозама научника у вези са климатским променама, пружити им конкретне податке и њихов извор. Позвати се на оно што ученици већ знају о овом проблему, што су учили у другим предметима, што су сазнали из медија.

-Опишта безбедност: обухвата правилно поступање у свакодневним активностима, при учествовању у саобраћају, при позивању хитних служби, кад се уоче основни знаци опасности који обавештавају или упозоравају на одређену опасност (хемијска опасност, биолошка опасност, опасност од пожара, запаљива материја, експлозивни остаци рата – ЕОР). У оквиру овог садржаја ученици треба да овладају комуникацијом са хитним службама јер није довољно само знати кога треба позвати, већ тој служби треба дати што више релевантних информација како би могле ефикасно да делују.

План комуникације и евакуације: да би ученици схватили како се такве ситуације предупређују, заједно са наставником могу да припреме нацрт плана евакуације и комуникације из учионице до безбедног места, увезбају евакуацију ученика из школе, наведу садржај торбе у случају несреће.

Елементарне непогоде: ученици треба да овладају правилима понашања и проналажењем безбедног места (у случају земљотреса); наставник може користити различите материјале (слике, филмове, новинске чланке, статистичке податке о пожарима у свету и нашој земљи...), а може организовати гостовање ватрогасаца или посету најближој ватрогасној станици; ученици треба да буду упознати са корацима којих се треба придржавати у случају најаве поплаве и у случају поплаве.

Екстремни метеоролошки услови: навођење неких података на глобалном, регионалном и локалном нивоу.

У раду на овом садржају највише треба користити примере из локалне средине где ученици живе, са фокусом на разликовање безбедних и небезбедних купалишта, разумевање улоге спасиоца и упознавање са начинима пружања самопомоћи у ситуацијама грча мишића.

Прва помоћ: развој позитивног става према пружању помоћи људима у невољи, стицање знања о основним принципима прве помоћи, о основним средствима за пружање прве помоћи као и овладавање неким основним вештинама примерено узрасту ученика и броју часова који се могу одвојити за вежбање.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА	<i>Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како предвиђају последице, како критички промишљају, чиме се руководе у процесу доношења одлука, како комуницирају.</i>
	<i>У складу са исходима, тамо где се очекује знање или нека вештина прикладно је да се то провери у форми квиза, улазних и излазних тестова, презентације, писања есеја и др. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, а успех се изражава описно (истиче се, добар и задовољава). Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати.</i>

САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: <i>Сачувајмо нашу планету</i>		РАЗРЕД: 5. или 6. ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36
ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: <i>развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење у природном и социјалном окружењу и формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја.</i>		
ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	ПРОГРАМСКИ /ПРЕДМЕТНИ САДРЖАЈИ

<p>ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ЧОВЕКА У ПРИРОДИ</p> <p>ПРИРОДНА БОГАТСТВА (РЕСУРСИ) И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ</p> <p>ИЗВОРИ И ПОСЛЕДИЦЕ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</p>	<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наведе основне појмове о животној средини; - наведе примере утицаја човека на животну средину; - уочи узрочно-последичне везе и односе на релацији човек и животна средина; - препозна проблеме у локалној средини на основу концепта одрживог развоја; - активно и одговорно управља и решава интегративне пројектне задатке; - повезује хоризонтално и вертикално знања о одрживом коришћењу ресурса и користи холистички приступ у решавању проблема одрживог развоја; - развија ставове и вредности о очувању животне средине кроз решавање проблема на локалитету; 	<p>Основни појмови из области животне средине.</p> <p>Утицај човека на животну средину. Концепт одрживог развоја.</p> <p>Спровођење акција у заштити и очувању животне средине (мали пројекти).</p> <p>Природни ресурси (богатства) – дефиниција, подела и значај.</p> <p>Обновљиви и необновљиви природни ресурси.</p>
<p>БИОДИВЕРЗИТЕТ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - емоционално реагује на проблеме локалног окружења; - схвати и разуме поделу и значај природних ресурса - разликује обновљиве од необновљивих природних ресурса; - препозна и наводи примере обновљивих и необновљивих природних ресурса; - критички се односи према нерационалном коришћењу необновљивих природних ресурса; - наведе изворе и последице загађења природне средине - разликује изворе и врсте загађења; - анализира из различитих углова утицај загађења на живи свет; - разврстава изворе загађења; - истражи изворе загађења у локалној средини; - наведе примере последица стварања озонских рупа и других глобалних проблема на животну средину; 	<p>Жива бића као природни ресурс (мали пројекти).</p> <p>Одрживо коришћење ресурса. Појам, извори и врсте загађивања.</p> <p>Глобалне промене и глобалне последице.</p> <p>Озонске рупе и последице на животну средину.</p> <p>Смањење загађења од отпада.</p> <p>Дефиниција биодиверзитета и геодиверзитета.</p> <p>Угрожавање биодиверзитета и</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – уочава узрочно последичне везе између глобалних и локалних проблема загађења и очувања природне средине; – уочи повезаност природних, социјалних и економских фактора у очувању животне средине; – креира решења за смањење загађења од отпада у оквиру пројеката; – користи методе и алате истраживања на терену; – прикупља податке из различитих извора уз критичко сагледавање и доношење закључка; – разликује биодиверзитет од геодиверзитета; – идентификује и објашњава факторе који доводе до угрожавања биодиверзитета и геодиверзитета; – процењује негативан утицај појединих фактора на биодиверзитет и геодиверзитет у локалној средини; – наводи примере заштите биодиверзитета и геодиверзитета; – креира истраживачке задатке; 	<p>геодиверзитета.</p> <p>Заштита биодиверзитета и геодиверзитета.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - користи ИКТ приликом прикупљања информација и представљања резултата истраживања о геодиверзитету и биодиверзитету; - ради у тиму, размењује мишљење и учествује у акцијама очувања животне средине; - објашњава резултате истраживања повезаности геодиверзитета и биодиверзитета. 	

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
---------------------	--

<p>ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ЧОВЕКА У ПРИРОДИ</p> <p>ПРИРОДНА БОГАТСТВА (РЕСУРСИ) И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ</p> <p>ИЗВОРИ И ПОСЛЕДИЦЕ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</p>	<p>ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА: <i>Полазећи од принципа одрживог развоја, првенствено холизма и интердисциплинарности, програм слободне наставне активности је конципиран тако да се током наставе и учења преферирају стратегије које се заснивају на принципима одрживости као што су: стратегија интерактивног учења и рада на пројекту; стратегија интегративног учења и настава усмерена на деловање; стратегија кооперативних облика наставе; стратегија учења откривањем и решавања проблема, метакогнитивне стратегије, различити облици искуственог учења. Кроз рад на пројектима у различитим амбијентима (природног и социјалног) окружења, сарадњом са родитељима, локалном и широм заједницом постиже се отвореност, одговоран однос и понашање према окружењу са циљем постизања активног односа ученика, развој критичког и конструктивног мишљења и одговорност према себи, природи и социјалном окружењу. Стварају се везе између стеченог знања у школи, сопственог искуства и примене у свакодневном животу. Амбијентални приступ у настави и непосредни контакт и искуство са предметима сазнања се допуњује употребом савремене технологије (коришћење мултимедијалних ресурса и визуелних помагала како у настави тако и у размени информација). Потребно је укључивање средстава јавног информисања, организације цивилног друштва, института, истраживачких и образовних центара, удружења у циљу коришћења њиховог знања и искуства, ресурса (физички, људски, материјални) и дистрибуцијских канала.</i></p> <p><i>Једна од важних компетенција наставника је успостављање сарадње са локалним окружењем кроз извођење наставних активности ван учионице. Наставник има сложен задатак да одабиром савремених дидактичких стратегија за остваривање циљева и задатака наставне теме осмишљава и креира наставне ситуације у неформалним ванучионичким амбијентима у локалном окружењу. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогући истраживање проблема који се проучавају у реалном (локалном) контексту кроз коришћење проблемско-</i></p>
---	--

**БИОДИВЕРЗИТЕТ И
ГЕОДИВЕРЗИТЕТ**

-истраживачког приступа у настави. Препоручује се употреба модификованих предавања (добро структурирано, систематично и кратко представљање најважнијих елемената теме/садржаја), затим различитих врста презентације, демонстрације, студије случаја, симулације, играње улога, дебате, рад у малим групама, рад на пројектима, цртање мапе ума, округли сто. Улога наставника је превасходно у подстицању ученика у настави на откривање, истраживање, доживљавање, проучавање, вредновање, креирање у процесу учења чиме им се омогућава самостално управљање процесом учења како у учионици тако и ван ње, да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржава и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Поред материјала (филмови, слике, приче, новински текстови...), то могу бити гостовања стручњака за дату област или посета установама. Избор подстицаја треба да одговара теми, узрасту ученика и њиховим интересовањима. Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да развијају своје компетенције у раду са подацима. Број часова по темама и редослед тема нису унапред дефинисани. За сваку тему и наставне јединице, потребно је формулисати исходе који су рефлексивни исходи за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/проблем.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ЧОВЕКА У ПРИРОДИ

Човек има двоструку улогу у природи, јавља се као њен део, али и као фактор који утиче на њу и мења је. У првим фазама развоја људског друштва промене природе под утицајем човека сведене су на локалну средину. Са развојем друштва промене природе су све дубље и трајније, да би данас достигле глобалне размере. Те промене у природи настају под утицајем посредних или непосредних човекових активности и изазивају одговарајуће последице. Ту спадају: промене физичких услова и изгледа животне средине, промене састава живог света, стварање нових обрадивих површина, гајење биљака и животиња, уношење нових врста у крајеве у којима их није било, урбанизација, индустријализација, загађивање животне средине итд. Ученици у групама кроз истраживачке задатке анализирају по један од утицаја човека на природну средину као и последице тих утицаја на живот људи. Такође, могу да праве промотивне материјале који се односе на заштиту и очување природе и да осмишљавају различите активности везане

за ту сврху.

ПРИРОДНА БОГАТСТВА (РЕСУРСИ) И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ

Природни ресурси могу се дефинисати као разноврсна тела, материје и појаве које човек користи за задовољавање својих потреба. Функционисање савремених друштава у потпуности зависи од ресурса чије су основне карактеристике необновљивост и исцрпљивост, при чему потреба за њима рапидно расте док се њихове доступне количине смањују. С обзиром на то, решавање питања недостатка ових ресурса у будућности биће једно од најважнијих за читаво човечанство. Један од начина превазилажења датог проблема је свакако одрживи развој. Он подразумева коришћење ресурса у оквиру дугорочних ограничења планете уз максимално умањивање утицаја који коришћење једног ресурса може да има на друге ресурсе, односно, коришћење ресурса од стране данашњих генерација на начин који неће угрозити могућности будућих генерација да располажу ресурсима. Стога је инсистирање на ефикасном коришћењу ресурса од суштинске важности за спречавање њиховог прекомерног коришћења. Ученици се деле у две групе тако да једна група ради истраживачки задатак везан за предности и недостатке коришћења обновљивих, а друга за коришћење необновљивих извора енергије, а своје резултате приказују путем паноа, ппт и сл.

ИЗВОРИ И ПОСЛЕДИЦЕ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Загађење животне средине јесте уношење загађујућих материја или енергије у животну средину изазвано људском делатношћу, или природним процесима које има или може имати штетне последице на квалитет животне средине и здравље људи. Загађење можемо поделити на оно које смањује квантитет и оно које смањује квалитет животне средине и природних ресурса. У прву групу спадају: појава киселих киша, хемијско загађење вода, емисија гасова стаклене баиште итд. У другу групу спадају сва загађења која смањују биодиверзитет, здравље живог света, квалитет ваздуха, воде и земљишта итд. Загађење се још може поделити према компонентама животне средине, према начину загађивања, природи загађења и зони утицаја. Извори загађења животне средине могу се поделити према следећим критеријумима: начину постанка, мобилности, просторној расподели, итд. Загађујуће материје се деле према природи загађујућих материја, према могућности смањења загађења и физичком стању. Постојање великог броја различитих извора загађења као и великог броја и врста загађујућих материја, захтева препознавање, класификацију и систематизацију врста и извора загађења на једној територији, односно држави. Из тог разлога се саставља Интегрални катастар загађивача животне средине, који представља регистар систематизованих информација и података о загађивачима животне средине. То је јавна књига у којој се региструју све врсте загађивача са подацима неопходним за праћење стања, планирање и пројектовање и предузимање мера за заштиту животне средине. Из Интегралног катастра загађивача Републике Србије пронаћи податке о загађењу животне средине на локалном нивоу и након тога обавезно са ученицима разговарати како они виде проблем и што је још важније, како виде решење проблема загађења. С обзиром на то

	<p><i>да се као глобалне последице загађења животне средине издвајају ефекат стаклене баште, киселе кише, озонске рупе, ученици у групама путем панча, стрипа или филма представљају њихове узроке.</i></p>
--	---

БИОДИВЕРЗИТЕТ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ

Према Конвенцији о биолошкој разноврсности донетој на Конференцији УН о животној средини и развоју у Рио де Жанеиру 1992. године, биодиверзитет је дефинисан као „варијабилност међу живим организмима, укључујући између осталог копнене, морске, и друге водене екосистеме чији су они део; ово укључује диверзитет унутар врста, између врста и између екосистема”. Геодиверзитет је географска разноврсност предела која је исказана геолошком грађом и морфолошким елементима и процесима. Осим стена, геоморфолошких облика и земљишта, у геодиверзитет се укључују и разни хидролошки и климатолошки процеси, под чијим утицајем се они модификују. Појаве и облици од изузетног значаја који су издвојени из геодиверзитета, чине геонаслеђе, због чега се штите као природна добра. Ту спадају геолошке, геоморфолошке, хидролошке, педолошке и посебне археолошке вредности које су настале у току формирања литосфере, њеног морфолошког уобличавања и међузависности природе и људских култура. Уколико постоји могућност требало би организовати посету Заводу за заштиту природе Србије или организовати предавања, презентације, креативне радионице, еко-играонице, прилагођена истраживања на терену, излете у природна добра, изложбе цртежа и фотографија, пројекције филмова и слично, чиме се код ученика развија свест о вредностима и значају природних ресурса, њиховом очувању у циљу изграђивања знања и вештина еколошки активних и одговорних грађана.

<p>ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА</p>	<p><i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа се темељи на целовитом (холистичком) приступу и подстицању индивидуалног развоја и развијање свих потенцијала ученика (когнитивни, афективни и психомоторички домен).</i></p> <p><i>Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како предвиђају последице, како критички промишљају, чиме се руководе у процесу доношења одлука, како комуницирају. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, а успех се изражава описно (истиче се, добар и задовољава). Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Ученик је активни субјект у процесу учења, вредновања и самовредновања сопствених постигнућа. Сама природа и концепција предмета и потенцирање на активном, пројектном и истраживачком приступу у стицању ученичких компетенција наглашава формативно оцењивање. Оно се исказује кроз: опис постигнућа ученика, опис ангажовања ученика у настави и препоруке за даље напредовање.</i></p>
---	---

ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

<p>СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА</p>	<p>РАЗРЕД: 5. или 6. разред</p> <p>ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36</p>
<p>ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: Циљ учења слободне наставне активности Вежбањем до здравља је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом</p>	

<i>здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.</i>		
ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	ПРОГРАМСКИ /ПРЕДМЕТНИ САДРЖАЈИ
<i>ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА</i>	<ul style="list-style-type: none"> - дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље; - пореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта; - разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима; - има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању; 	<p><i>Тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност.</i></p> <p><i>Како свако вежбање није аутоматски и здраво, на различитим примерима, треба ученицима указати на разлику између правилног и неправилног вежбања и више пута се током целог програма враћати на то јер се ради о важном исходу. Ученици се могу организовати да радећи у мањим групама на интернету пронађу и направе избор и план вежби по одређеном задатку (вежбе за јачање мишића ногу, вежбе за правилно држање и сл.).</i></p> <p><i>На ту тематику природно се надовезује питање о томе зашто нека особа вежба, односно из којих мотива то ради</i></p> <p><i>као и зашто се одустаје од вежбања.</i></p>
<i>ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ</i>	<ul style="list-style-type: none"> - препозна ризике гојазности и мршавости; - наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу; 	<p><i>Тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ванишколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих</i></p>

	<i>– критички се односи према рекламираним производима животних намирница</i>	<i>активности, да направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани, шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са добијеним одговорима може планирати даљи рад на овој теми.</i>
ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД	<i>- разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела;</i>	<i>Ова тема у потпуности одговара узрасту ученика 5. и 6. разреда који су у фази интензивног психофизичког мењања из детета у одраслог и физички изглед им је врло важан.</i>

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА
ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА	<i>9 часова: тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност.</i>	<i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како аргументују, које ставове изражавају. Поуздани показатељи напретка су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретације, способност да се изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице.</i>
ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ	<i>9 часова: тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ваншколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих активности, да направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани, шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са</i>	<i>Код неких садржаја могу се урадити</i>

	<i>добијеним одговорима може планирати даљи рад на овој теми.</i>	<i>иницијални и излазни тест којим ће се</i>
<i>ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД</i>	<i>9 часова: ова тема у потпуности одговара узрасту ученика 5. и 6. разреда који су у фази интензивног психофизичког мењања из детета у одраслог и физички изглед им је врло важан.</i>	
	<i>Свакодневно посматрају себе у огледалу и углавном су незадовољни како изгледају. Рад на садржајима у оквиру ове теме има за циљ да ученици прихвате своје тело, његове потребе и могућности што је важно јер одрастају у култури где медији и друштвене мреже намећу идеал физичког изгледа који је најчешће удаљен од реалних пропорција људи.</i>	<i>утврдити знања, вештине, ставови пре и после рада на неком садржају.</i>
<i>У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ</i>	<i>9 часова: садржаји ове теме су важни за формирање правилног става према вежбању и развоју компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. Ученици су већ упознати са Конвенцијом о правима детета и треба је повезати са садржајем овог програма у смислу колики значај има физичко вежбање у остваривању права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење.</i>	<i>Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Оцењивање је описно.</i>

ЦРТАЊЕ, ВАЈАЊЕ И СЛИКАЊЕ

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ		РАЗРЕД: 7 или 8
		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36 или 34
ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: развијање вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивација за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос <i>према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.</i>		
ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
ЦРТАЊЕ	<i>образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца;</i>	<i>Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема</i>
СЛИКАЊЕ	<i>повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада;</i>	

<p>БАЈАЊЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе; - опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде; - пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа; - објасни значај и улогу културног наслеђа; - објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај. 	<p><i>Комуникација Сарадња</i></p> <p><i>Рад са подацима и информацијама</i></p> <p><i>Дигитална компетенција</i></p>
----------------------	---	---

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>ЦРТАЊЕ</p>	<p><i>Програм слободне наставне активности интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад.</i></p>	<p><i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.</i></p>

СЛИКАЊЕ	<i>Да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања</i>	<i>Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати</i>
БАЈАЊЕ	<i>Да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.</i>	<i>и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.</i>

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: „Чувари природе“		РАЗРЕД: 5. или 6.
		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36
ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: Циљ наставе изборног предмета чувари природе јесте развијање пожељног понашања у складу са принципима одрживости, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину, природу и биодиверзитет.		
ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	ПРОГРАМСКИ /ПРЕДМЕТНИ САДРЖАЈИ
ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА	<ul style="list-style-type: none"> -примењују образовање за заштиту и одрживост животне средине, -развијају вредности, ставове, вештине и понашање у складу са одрживим развојем, -развијају способност за уочавање, формулисање, анализирање и решавање проблема, -поседују иницијативу за активно учествовање и одговорност, 	<ul style="list-style-type: none"> - Узајамна повезаност живог света -Промене у природи и утицај човека на одрживост животне средине - Манифестација „Ноћ истраживача“ - Како долази јесен
	-поседују потребу за личним ангажовањем у заштити и одрживости животне средине, природе и биодиверзитета.	
ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	<ul style="list-style-type: none"> -примењују образовање за заштиту и одрживост животне средине, -развијају вредности, ставове, вештине и понашање у складу са одрживим развојем, -примењују рационално коришћење природних ресурса, 	<ul style="list-style-type: none"> -Глобалне промене у животној средини и њихове последице - Понашања која не нарушавају одрживост животне средине - Израда кућица за животиње од рециклираних материјала

	<p><i>-препознају изворе загађивања и уочавају последице,</i></p> <p><i>-развијају способност за уочавање,формулисање,анализирање и решавање проблема,</i></p> <p><i>-поседују иницијативу за активно учествовање и одговорност,</i></p> <p><i>-поседују потребу за личним ангажовањем у заштити и одрживости животне средине,природе биодиверзитета.</i></p>	<p><i>- Зелени талас-групни рад</i></p>
<p>ОДГОВОРНА ОДНОС ПРЕМА ЗДРАВЉУ</p>	<p><i>-примењују образовање за заштиту и одрживост животне средине,</i></p> <p><i>-развијају вредности,ставове,вештине и понашање у складу са одрживим развојем,</i></p> <p><i>-знају да на основу стечених знања препознају и изаберу квалитетан и здрав стил живота,</i></p> <p><i>-развијају способност за уочавање,формулисање,анализирање и решавање проблема,</i></p> <p><i>-поседују иницијативу за активно учествовање и одговорност,</i></p>	<p><i>-Органска храна, ГМО</i></p> <p><i>- Потрошачка култура</i></p> <p><i>- Органска храна.Брза храна</i></p> <p><i>- Живот без дуванског дима</i></p>
<p>ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ЖИВОТИЊАМА</p>	<p><i>-примењују образовање за заштиту и одрживост животне средине,</i></p> <p><i>развијају вредности,ставове,вештине и понашање у складу са одрживим развојем,</i></p> <p><i>-развијају способност за уочавање,формулисање,анализирање и решавање проблема,</i></p> <p><i>-поседују иницијативу за активно учествовање и одговорност,</i></p> <p><i>-поседују потребу за личним ангажовањем у заштити и</i></p>	<p><i>-Права животиња - опстанак који зависи од човека.</i></p> <p><i>-Животиње за друштво - кућни љубимци.</i></p> <p><i>-Угроженост домаћих животиња, огледних животиња и крзнашица.</i></p> <p><i>-Спровођење акција - брига о животињама</i></p>

	<i>одрживости животне средине,природе и биодиверзитета.</i>	
<i>ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА</i>	<i>-примењују образовање за заштиту и одрживост животне средине, развијају вредности,ставове,вештине и понашање у складу са одрживим развојем, -развијају способност за уочавање,формулисање,анализирање и решавање проблема, -поседују иницијативу за активно учествовање и одговорност, -поседују потребу за личним ангажовањем у заштити и одрживости животне средине, природе и биодиверзитета.</i>	<i>-Заштићене биљке Србије. - -Заштићене животиње -Србије. -Теренска вежба: посета резервату природе. -Спровођење акција - обележавања Дана планете и Светског дана заштите животне средине.</i>

<i>ОБЛАСТИ/ТЕМЕ</i>	<i>НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА</i>
<i>ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА</i>	<i>фронтални -групни -ПП презентације -провера и примена знања -истраживачки рад</i>

<p>ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - фронтални / - групни -практичан рад -ПП презентације -демонстрација графиком или шемом -провера и примена знања -радионице / -израда панона
<p>ОДГОВОРНА ОДНОС ПРЕМА ЗДРАВЉУ</p>	<ul style="list-style-type: none"> -фронтални -групни -практичан рад -ПП презентације -демонстрација -провера и примена знања -стручна предавања и трибине
<p>ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ЖИВОТИЊАМА</p>	<ul style="list-style-type: none"> -фронтални -групни -ПП презентације
	<ul style="list-style-type: none"> -анкете -радионице -посета институцијама

<p>ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА</p>	<p>-фронтални / -групни -практичан рад -ПП презентације -демонстрација -провера и примена знања -израда паноа -посета заштићеним</p>
<p>ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА</p>	<p>вођење ученичког портфолија, формативно оцењивање (вођење педагошких свезака), разговор, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, продукти групних и тимских радова</p>

МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ

Циљ учења слободне наставне активности Музиком кроз живот је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Разред: пети или шести

Годишњи фонд, 36

<p>ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ</p>	<p>ИСХОДИ На крају програма ученик ће бити у стању да:</p>	<p>ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма</p>
---------------------------------------	---	---

КОМПЕТЕНЦИЈЕ		
<p><i>Компетенција за целоживотно учење</i></p> <p><i>Естетичка компетенција</i></p>	<p><i>– примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела;</i></p>	<p>ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ</p> <p><i>Проширивање знања о музичким елементима.</i></p> <p><i>Изражајна својства динамике.</i></p>

<p><i>Решавање проблема Комуникација Сарадња</i></p> <p><i>Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу</i></p> <p><i>Одговоран однос према околини</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - препознаје елементе динамике у свакодневном животу; - анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; - препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; - изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет и инструменте; - изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора; - искаже своја осећања у току извођења музике; - примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; - учествује у манифестацијама; - користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи; - примењује технике правилног дисања у свакодневном животу; - препознаје говор тела, свој и своје околине; - контролише покрете користећи концентрацију; - сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости; - процени сопствене могућности у примени 	<p><i>Врста, карактер и примена темпа. Тон: боја и текстура.</i></p> <p><i>Ритам: дводелни, троделни, четвороделни и мешовити.</i></p> <p><i>Повезивање звука и ритма. Примена динамике, темпа и ритма у свакодневном животу.</i></p> <p><i>Проширивање искуства ученика у коришћењу различитих музичких средстава за рад у процесу музичког изражавања и обликовања; Индивидуално и групно певање. Двоглас.</i></p> <p><i>Троглас.</i></p> <p><i>Индивидуално и групно свирање.</i></p> <p>ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ</p> <p><i>Синхронизација различитих менталних и физичких капацитета.</i></p> <p><i>Координација различитих менталних и физичких капацитета. Правилно дисање.</i></p> <p><i>Концентрација. Говор тела.</i></p> <p><i>Јачање одређених делова тела. Рефлекс. Пажња. Брзина реаговања на различите захтеве из окружења.</i></p> <p><i>Развој свесности о нашем телу, контроли покрета и јачању мишића, као и бољој координацији и балансу.</i></p> <p><i>Стимулација и активација организма на</i></p>
---	--	--

телесних перкусија;

- самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане;

- контролише сопствене покрете у циљу боље координације;

- својим речима објасни значај телесних перкусија у сваком смислу;

- критички анализира своје и туђе извођење;

психомоторном и когнитивном нивоу.

Истраживање унутрашњег ритма и звука свога тела. Body percussion.

КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ

Технике критичког мишљења. Дрво проблема. Дебата. Шест шешира. Мозгалица. Трибине.

	<ul style="list-style-type: none"> - истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; - објасни и примени различите технике критичког мишљења; - самостално поставља питања везана за дату тему; - аргументовано искаже утисак о слушаним делима; - вербализује свој доживљај музике; - искаже свој доживљај музике кроз друге уметности. - критички просуђује утицај музике на здравље ; - разуме и користи интеркултурални дијалог; - примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...); - разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима; - самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења. 	<p><i>Вештине критичког мишљења: комуникација, сарадња, препознавање проблема, решавање проблема.</i></p> <p><i>Вештина постављања питања: меморијска, транслацијска, интерпретацијска, аналитичка, синтетичка, евалуацијска.</i></p> <p><i>Обликовање оригиналног мишљења. Музичка критика. Анализа композиције. Развијање способности и интересовања за целоживотно образовање.</i></p>
--	---	---

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА
---------------------	--	--------------------------------------

<p>ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ</p>	<p><i>У реализацији слободне наставне активности Музиком кроз живот, акценат је на афирмацији тематских јединица у области Извођења музике. Инсистира се на индивидуалном емотивном доживљају при извођењу музичких дела кроз рад на различитом садржају традиционалне и уметничке музике, које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Важно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета . Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење. драгоцен утицај на развој ученика Сваки аспект извођења музике има велики утицај на развој ученика.</i></p> <p><i>Кроз индивидуално и вишегласно гласовно и инструментално</i></p>	<p><i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају</i></p>
	<p><i>извођење инсистира се на поставци тона, интонацији, правилном дисању, агогици, дикцији, ритму, динамици, поштовању различитости у групном раду. Репертоар одређује наставник сходно саставу и узрасту групе ученика, поштујући мишљење и жеље ученика, узимајући у обзир одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних</i></p> <p><i>епоха и стилова, тематски разноврсне и усклађене са применом.</i></p>	<p><i>податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.</i></p> <p><i>Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења.</i></p> <p><i>Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су</i></p>

		<p><i>креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су квизови, тестови, такмичења.</i></p>
<p><i>ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ</i></p>	<p><i>У оквиру ове теме обједињене су три групе вештина: когнитивне, социјално-емоционалне и организационе. Зато већ у процесу увођења у тему треба изабрати примере на којима ће ученици схватити сложеност коришћења тела као инструмента и сам значај бављења овом темом. У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у одређену тему, кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, на сам значај коришћења тела као инструмента, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте деловања. Сам здравствени аспект кроз побољшање концентрације, техника дисања, развијање самопоуздања, контроли покрета, јачање мускулаторног система, различитих стимулација и уопштено свесности о своме телу, обрадити кроз предавања у којима ће учешће узети и ученици. За почетак рада предлаже се примена лаганијих примера, као што су тапшалице и бројалице, како би се ученици ослободили и испробавали могућности свога тела као инструмента. У циљу упознавања извора као грађе за истраживање елемената и техника телесних перкусија, може да се остварује и кроз посете појединим институцијама, као и гостовања експерата у школи.</i></p>	

<p>КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ</p>	<p><i>После увода наставника у музичку критику као вида уметничке критике ученике треба кроз разговор навести да сами или истраживањем дођу до података који ће им дати одговоре на различита питања као што су: шта је то што музичку критику одваја од извештавања, шта може бити предмет уметничке критике, ко може бити музички критичар и који су објективни за разлику од субјективних аспеката музичке критике; који је значај музичке</i></p>	
	<p><i>критике за извођача, публику, музикологе... Ова тема треба да резултира музичком критиком коју ће ученици у улози музичког критичара написати након посете неком концерту, или слушања одређене композиције/извођача на часу. Основна идеја теме је да се код ученика развија конструктивно размишљање путем критике, стварање атмосфере где ученици сами постављају питања, типови питања којима се доводи до развоја критичког мишљења.</i></p> <p><i>Коришћењем различитих метода и техника наставник приближава ученицима решење проблема који је у почетку изгледао нерешив. Након тога се приступа анализи музичког дела, изведеног или слушаног, користећи научена питања и технике критичког мишљења, које резултирају доношењем појединачног и групног мишљења.</i></p>	

МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ

Циљ учења слободне наставне активности Медијска писменост је да подстакне развој медијске културе ученика и допринесе јачању способности разумевања, деконструкције и креирања медијских садржаја, које ће ученику помоћи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој у савременом медијацентричном окружењу.

Разред *Пети или шести*

Годишњи фонд часова *36*

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ <i>На крају програма ученик ће бити у стању да:</i>	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја
<i>Компетенција за целоживотно учење</i> <i>Комуникација Рад са подацима</i> <i>Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња</i>	<i>идентификује/процени комуникацијски процес у односу медији – публика (корисници);</i> <i>разликује традиционалне и нове медије поредећи начине пласирања порука;</i> <i>упореди основне особености различитих медија и изводи закључке о функцијама медија;</i> <i>опише и анализира своје медијске навике;</i>	ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА <i>1. Медији и публика (корисници)</i> <i>2, 3. Традиционални медији (штампа, радио, телевизија, филм) и нови медији (интернет)</i> <i>4,5,6. Улога и место медија у савременом друштву</i> <i>7,8. Медијске навике (Мој медијски дан)</i>

<p><i>Одговорно учешће у демократском друштву</i></p>	<p><i>– разликује медијске садржаје од стварности, идентификујући их као конструкте стварности;</i></p>	<p>ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ</p>
<p><i>Одговоран однос према здрављу</i></p>	<p><i>– деконструира једноставније примере медијских порука;</i></p>	<p><i>9,10,11,12. Медијски садржаји као конструкти стварности</i></p>
<p><i>Одговоран однос према околини</i></p>	<p><i>– одговорно креира једноставније медијске садржаје;</i></p>	<p><i>13,14,15,16. Деконструкција и конструкција медијских порука</i></p>
<p><i>Естетичка компетенција</i> <i>Предузимљивост и оријентација ка предузетништву</i></p>	<p><i>– критички вреднује оглашавање у различитим медијским садржајима и препознаје профит као основни циљ;</i> <i>– наводи примере манипулације у медијским садржајима којима се подстичу куповина и потрошња, одређена осећања, вредности и ставови потрошача;</i> <i>– разликује функције и могућности мобилних дигиталних платформи;</i> <i>– идентификује недостатке и предности мобилног телефона као уређаја за комуницирање, информисање и забаву;</i></p>	<p>ОГЛАШАВАЊЕ <i>17,18,19,20. Комерцијални медијски садржаји у различитим медијима (рекламе, скривене поруке намењене пласирању одређених идеја, садржаја и животних стилова)</i> <i>21,22,23. Профит као циљ оглашавања тицај медијских садржаја на осећања, вредности и понашање публике – куповину и потрошњу</i> МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ <i>24,25. Комуникација у дигиталном окружењу</i></p>

	<p>– препознаје сврху и начин функционисања претраживача „на мрежи” и агрегатора садржаја;</p> <p>– вреднује и разврстава једноставније примере информација са интернета према изворима из којег потичу, делећи их на поуздане и непоуздане;</p> <p>– препознаје ризично понашање на друштвеним мрежама.</p>	<p>26, 27. Поузданост и веродостојност информација на интернету</p> <p>28. Претраживачи „на мрежи” и агрегатори садржаја</p> <p>29, 30, 31. Вредновање и селекција доступних информација</p> <p>32. Персонализована претрага на Гуглу</p> <p>33, 34. Анализа апликација на мобилном телефону</p> <p>35, 36. Зависност од мобилних телефона</p>
<p>ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА</p>	<p>ИНТЕРАКТИВНОСТ- договарање наставника и ученика о динамици и начинима реализације тема, иницијативи и активном учешћу ученика у активностима, предлагању илустративно-демонстративних дидактичких средстава, попут медијских садржаја које ученици свакодневно прате на интернету и сл;</p>	<p>Постигнућа ученика се, дакле, прате и вреднују формативно: током целог процеса. Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе теškoће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни.</p> <p>За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, већина, ставова.</p>

		<i>Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.</i>
ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ	<i>РАД У ГРУПАМА- облик рада који подстиче развој компетенције за комуникацију и сарадњу, значајне за разумевање феномена медија;</i>	
ОГЛАШАВАЊЕ	<i>КРЕАТИВНОСТ- развија се кроз стваралачки однос према медијима и активности конструкције медијских порука, надовезане на активности деконструкције медијских садржаја;</i>	
МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ	<i>ПРОЈЕКТНА НАСТАВА- синтеза истраживачког и стваралачког приступа медијима, јачање сарадње, иницијативе и предузетничких могућности ученика.</i>	

. СЕДМИ И/ИЛИ ОСМИ РАЗРЕД

МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА

<i>СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА</i>		<i>РАЗРЕД: седми или осми</i>
<i>ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: Циљ учења слободне наставне активности је да допринесе развоју компетенција потребних за одговорну улогу у друштву у погледу очувања животне средине, биодиверзитета и одрживог развоја.</i>		<i>ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36 или 34</i>
<i>ОБЛАСТИ/ТЕМЕ</i>	<i>ИСХОДИ</i>	<i>ПРОГРАМСКИ /ПРЕДМЕТНИ САДРЖАЈИ</i>

ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК	<i>По завршетку програма ученик ће бити у стању да:</i> - образложи избор теме/истраживања из области одрживог развоја, циљ и план рада користећи вештину јавног говора;	<i>Еколошки отисак. Биокапацитет. Еколошки дуг. Одрживи развој Еколошко право.</i>
УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ	- формулише истраживачки задатак; - планира ресурсе и управља њима, усмерен на достизање реалног циља;	<i>Врсте отпада. Управљање отпадом. Комунални отпад. Депонија.</i>
РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА	- прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи поуздане изворе информација, наводећи извор и аутора; - прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником;	<i>Секундарне сировине: папир, уља у исхрани, текстил, пластика. Предности и недостаци поновне употребе добара и сировина. 3Р правила.</i>
ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ	- користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; - вреднује утицај својих навика у потрошњи ресурса и одлагању отпада; - учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и одрживом развоју;	<i>Извори енергије. Енергетска ефикасност. Обновљиви извори енергије. Предности и недостаци обновљивих извора енергије.</i>

	<ul style="list-style-type: none"> - повеже значај очувања животне средине са бригом о сопственом и колективном здрављу; - одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; - користи језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне и техничке дисциплине и чува језички идентитет; - сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу; - критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи. 	
--	---	--

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
--------------	---------------------------------------

**ЕКОЛОШКИ
ОТИСАК И
ОПСТАНАК**

- истражити појмове биокапацитет и еколошки дефицит на интернету и у литератури
- упутити ученике у потешкоће које прате човечанство (како производити храну и како се снабдевати енергијом), путем стицање сазнања о томе шта се подразумева под еколошким дугом и зашто се обележава међународни еколошки значајан датум Дан еколошког дефицита
- савладати са ученицима основне појмове о еколошком дефициту и о проблемима који настају услед еколошког дуга, кроз друштвену игру, у групама (<https://www.dailymotion.com/video/x2z91xz>)
- обрадити појам еколошког отиска и његову сврху (које информације и увиде пружа појединцу, породици и друштву)
- реализовати тему и рачунањем еколошки отиска на онлајн наменском калкулатору: <https://www.footprintcalculator.org/>; у паровима ученици праве табеле у које ће уносити податке за сопствени еколошки отисак, али и еколошки отисак замишљених личности, које ће разврставати по унапред осмишљеним критеријумима; податке до којих су дошли представљају одељењу табеларно и уз помоћ графика и сви заједно изводе закључке, али и предлоге како да се смањи еколошки отисак
- кроз радионичарски рад, ученици у групама проналазе ликовне приказе еколошког отиска (пример: <https://i.pining.com/564x/45/9d/d5/459dd5aa24b7c7136670b97564771b1f.jpg>), а онда и сами осмишљавају и реализују своју идеју како да тај еколошки отисак смање (кроз корекцију сопствене исхране или избегавањем супстанци које изазивају болести зависности), свој рад могу да насликају и направе у виду панона или да направе

	<p><i>онлајн инфографик, понут:</i> https://www.canva.com/design/DAEXi7I_bXk/oIvzsCio7wy_uJTxKIq9jw/view?utm_content=DAEXi7I_bXk</p> <p><i>-презентовати ученицима основна сазнања о еколошком праву, користећи снимак</i> https://rtsplaneta.rs/video/show/1426836/mozy <i>и упутити их у циљеве одрживог развоја које су прописале Уједињене нације, уз коришћење и приручника Зеленог пакета (GreenPack_SB_Dec2012);</i></p> <p><i>ученици треба да формирају парове и сваки пар треба да се определи за један од циљева и да истраже приче из живота или медија које су у вези са њим, потом ће представити ту причу целом одељењу и тада се организује дебата: једна половина одељења заступа став да су ту прекршена људска права, а друга заступа став да нису и аргуменују своје ставове, групе могу да упореде развијеност циљева одрживог развоја једне високо развијене</i></p> <p><i>државе и ниско развијене државе, висок и низак животни стандард и дођу до сазнања који од циљева се најспорије развија у тим земљама.</i></p>
<p>УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ</p>	<p><i>-стимулисати ученике се баве темом решавања проблема отпада (депоније, мелиоризација земљишта, спаљивање отпада и рециклажа), истражујући литературу и претражујући интернет</i></p> <p><i>-обрадити класификацију отпада према: врсти материјала од којег је направљен (лим, пластика, стакло, органски...), према изворима настајања (кућни, индустријски, медицински...) или према критеријуму који ученици сами одреде, претходно информишући се о томе какве врсте отпада могу бити, а резултате представити табеларно</i></p> <p><i>- упутити ученике да сазнају шта се подразумева под појмом „управљање отпадом” и да представе нека решења како се отпадом управља у другим државама, самосталним истраживањем</i></p> <p><i>-упутити ученике да примене у свом домаћинству, уз подршку чланова своје породице, а касније реализују у школском простору стечена знања о управљању отпадом (посебну пажњу обратити на комунални отпад); своја искуства ученици могу да поделе са млађим ученицима школе, породицом и локалном заједницом, тако што ће направити пано са илустрованим ситуацијама (или фотографијама које су сами направили) како се правилно поступа са отпадом</i></p> <p><i>-обрадити тему и истраживањем које институције у локалној заједници су надлежне за решавања проблема отпада, остваривањем сарадње са тим институцијама, (прављење интервјуа са представницима</i></p>

	<p><i>тих институција и подкаста на Јутјубу или чланака за школски часопис)</i></p> <p><i>-разговарати са ученицима о значају класификовања отпада (органиски, папир, пластика) и стимулисати их да осмисле кампању промовисања правилног поступања са отпадом у школи; у групама осмислити назив кампање, лого и паролу и то пропратити ликовним презентацијама, видео клиповима, презентацијама, стрипом, описивати циљ и реализацију своје кампање, заједно са другим групама анализирати колико је њихова кампања реална и колико може бити успешна, дискутовати о могућим потешкоћама да се кампања спроведе, као и о</i></p>
	<p><i>могућим позитивним ефектима које она може да произведе, у разговору са својим друговима ученици ће кориговати слабе стране своје кампање, те проналазити нове начине како да она буде што успешнија и масовнија</i></p>

**РЕЦИКЛАЖА,
РЕМЕДИЈАЦИЈА
И ПОНОВНА**

**УПОТРЕБА
ДОБАРА И
СИРОВИНА**

-реализовати тему представљањем свих могућности смањења отпада

-формирати групе тако да свака има другачији задатак: једна да рециклира, друга да врши ремедијацију, а трећа да осмисли идеју како да поново употреби отпад за неку другу сврху (практичан рад је пожељан); све групе добијају исти материјал (папир, пластику, органски отпад итд.), односно исти отпад, али ће претраживањем интернета и литературе налазити начине како да га третирају у складу са активностима своје групе

-поставити ученицима питања: На који начин можемо добити папир? Како на животну средину утиче бацање штампаног папира на депонију? Како настају уља која се користе у исхрани? Како употреба истог јестивог уља више пута у припремању хране утиче на здравље људи? Да ли се употребљено уље у домаћинству и ресторани може још једном користити и у које сврхе? Како добијамо текстил? Како на животну средину утиче производња памука? Шта су банке одеће? Како рециклажа текстила утиче на животну средину? Како настаје пластика? Како производња пластике утиче на животну средину? Зашто пластичне кесе мењамо биоразградивим? Где можемо употребити рециклирану пластику? Шта је ремедијација? Који су добри примери праксе ремедијације? Које су предности а који су недостаци поновне употребе добара и сировина?

-организовати ученичке групе за израду панона, стрипа или филма

(<https://www.youtube.com/watch?v=BXHPNgww5O8>) о „животу једне конзерве и за прављење панона на тему: колико дуго одређени пластични производи остају у природи

(<https://www.wwf.org.au/Images/UserUploadedImages/408/img-lifecycle-of-plastics-infographic-1000px.jpg>) уз упоређивање колико се воде и енергије утроши на израду новог папира и на његову рециклажу

<p>ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ</p>	<p>-искористити већ стечена знања ученика о обновљивим и необновљивим изворима енергије, али и знања из географије и вештине стечене на тежици и технологији за радионичарски рад о изворима енергије (неке карте)</p> <p>-иницирати дебату на тему колико су обновљиви извори енергије добри и лоши по животну средину, после претраживања интернета и литературе</p> <p>-обрадити појам енергетске ефикасности и зашто је она значајна, радом у радионици а заједно са начинима штедне енергије тако да ђаци цртежима или фотографијама своје околине упоређивати одрживу и неодрживу потрошњу енергије</p> <p>-правити промотивне постере за активност коју организује WWF „Сат за нашу планету” (https://www.wwfadria.org/sr/ukljuci_se/sat_za_nasu_planetu/), као и осмишљавати активности (старе дечје игре које су се играле пре појаве интернета, свирање гитаре и сл) које се тад могу уприличити</p>
	<p>-истраживати енергетски ефикасне грађевине у свету, у корелацији са предметом „техника и технологија” израдити макете таквих грађевина (попут фонтане која никад не пресушује: https://www.youtube.com/watch?v=K49OOM_B8dA)</p>

<p>ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА</p>	<p><i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују итд.</i></p> <p><i>Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења.</i></p> <p><i>Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.</i></p>
---	--

УМЕТНОСТ

Циљ учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Разред седми или осми

Годишњи фонд часова 36 или 34

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ <i>На крају програма ученик ће бити у стању да</i>	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја
<p><i>Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција</i></p> <p><i>Решавање проблема Комуникација Сарадња</i></p> <p><i>Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца;</i> - <i>повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада;</i> - <i>обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе;</i> - <i>опише одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде;</i> - <i>пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа;</i> - <i>објасни значај и улогу културног наслеђа;</i> - <i>објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;</i> 	<p>ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ</p> <p>ШИРОМ СВЕТА</p> <p><i>Визуелна уметност народа Аустралије и Новог Зеланда (сликарство аустралијских Аборицина, традиционална тетоважа Маора)</i></p> <p><i>Уметност америчких народа (тотеми, керамика, ћилими, корпе)</i></p> <p><i>Култура древне Индије, Кине и Јапана (градови, храмови, одећа, писмо)</i></p> <p><i>Уметност народа Африке (маске и штитови) Словенска традиција (митологија, симболика и орнаментика)</i></p>

<p><i>Одговорно учешће у демократском друштву</i></p> <p><i>Предузимљивост и оријентација ка предузетништву</i></p> <p><i>Одговоран однос према здрављу</i></p> <p><i>Одговоран однос према околини</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - прикаже елементе прожимања традиционалне музике различитих народа на простору Балкана на музичким примерима; - презентује традиционалну музику карактеристичну за различите крајеве Балкана и Србије; - прикаже начине очувања музичког културног наслеђа; - објасни како савремене технологије утичу на развој музике; - презентује начине промоције музичких дела и догађаја; - прикаже примену музике у другим уметностима; - истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; 	<p>ТРАДИЦИОНАЛНА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ БАЛКАНА И СРБИЈЕ</p> <p><i>Културно наслеђе (значај и улога)</i> <i>Традиционална музичка уметност Балкана (основне карактеристике у односу на ентитет и међусобни утицаји, сличности и разлике)</i></p> <p><i>Традиционална музика Србије (певање, свирање, обичаји, обреди, ношња, кола...)</i> <i>Начини очувања културног наслеђа</i></p> <p>МОДЕРНО ДОБА И МУЗИКА</p> <p><i>Савремене технологије и музика.</i> <i>Маркетинг у музици. Примењена музичка уметност.</i></p> <p><i>Музичка критика и интервју.</i></p>
	<ul style="list-style-type: none"> - аргументовано искаже утисак о слушаним делима. - комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја; - проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; - учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду. 	

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА</p>	<p><i>Основна идеја теме је да се ученици упознају са одабраном баштином народа свих континената из области визуелних уметности и културе, при чему је предвиђено да то буду садржаји који нису обухваћени програмом предмета Ликовна култура. Ради постизања динамике наставе и подстицања радозналости и стваралачког мишљења препорука је да се сваки континент представи другим уметничким дисциплинама и да се планирају другачије активности ученика, где је то могуће.</i></p> <p><i>Предлог је да након уводног часа ученици упознају визуелну уметност Аустралије и Новог Зеланда кроз индивидуални истраживачки рад. Ученици могу да припреме кратке дигиталне презентације или видео прилоге. Потребно је да наставник постави јасне критеријуме према којима ће проценити квалитет презентације и да одреди број слајдова, односно трајање видео прилога (до 3 минута) водећи рачуна о томе да сви ученици треба да виде све радове и да изнесу своја запажања и утиске. Током уводног часа је потребно објаснити да је визуелна</i></p> <p><i>уметност важна за идентитет народа и појединца и зашто је идентитет важан. Потребно је нешто рећи о техникама и мотивима, као и о томе</i></p>	<p><i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама.</i></p> <p><i>Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.</i></p> <p><i>Посебно поуздани показатељи су квалитет</i></p>

	<p><i>какову функцију је сликарство народа Аустралије и Новог Зеланда имало некада, а какву има данас. Прилози за приказивање могу да садрже и краће прилоге о музици и плесу како би ученици добили јаснију слику о уметности ових народа.</i></p> <p><i>Уметност америчких народа ученици могу да упознају кроз креативну радионицу где могу да моделују тотеме или посуде од меког материјала, да цртају дизајн употребних предмета са мотивима карактеристичним за одабрано племе. Ученици пореде орнаменте различитих племена тражећи сличности и разлике, као и да изложе фотографију свог рада заједно са примером који им је послужио као подстицај за стварање. Предлог је да ученици у школи заједно погледају филм/видео прилоге о Словенима, а затим размене утиске и дискутују. Уметност афричких народа могу упознати кроз обилазак Музеја афричке</i></p> <p><i>уметности у Београду и/или разгледање дигиталних збирки.</i></p>	<p><i>постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе</i></p>
--	---	--

<p>ТРАДИЦИОНАЛНА МУЗИЧКА</p>	<p><i>Основна идеја теме је да се ученици упознају и оснаже за позитиван и одговоран однос према историјском наслеђу у оквиру традиционалне музике са акцентом на међусобан утицај, трајање и очување.</i></p> <p><i>Наставник планира како ће се учење одвијати у складу са интересовањима ученика и могућностима школе и локалне заједнице.</i></p> <p><i>У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у тему кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте изучавања предмета музичког наслеђа у односу на временски оквир настанка, просторни оквир настанка, носиоце, примаоце, контекст настанка, контекст садашњег деловања и сл.</i></p>	<p><i>тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова.</i></p> <p><i>Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.</i></p>
-------------------------------------	--	--

ПРЕДУЗЕТНИШТВО

<p>СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: ПРЕДУЗЕТНИШТВО</p>		<p>РАЗРЕД: 7. или 8. разред</p>
		<p>ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36 или 34</p>
<p>ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: <i>Циљ учења слободне наставне активности Предузетништво је да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.</i></p>		
<p>ОБЛАСТИ/ТЕМЕ</p>	<p>ИСХОДИ</p>	<p>ПРОГРАМСКИ /ПРЕДМЕТНИ САДРЖАЈИ</p>

ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА	<ul style="list-style-type: none"> - наведе основна права потрошача и начине њихове заштите; - на декларацији пронађе најважније информације о производу и одреди однос цене и квалитета; 	<p><i>Однос цене и квалитета производа/услуге Декларација производа</i></p> <p><i>Уговорна обавеза за услугу</i></p> <p><i>Остваривање права потрошача</i></p>
СВЕТ РАДА	<ul style="list-style-type: none"> - посматра занимања из перспективе некад и сад и предвиди могућности њиховог развоја у будућности; - повезује одређена занимања и врсту и нивое образовања; 	<p><i>Свет занимања некад, сад и у будућности Професионална оријентација Професионални развој</i></p> <p><i>Форма и функција CV и мотивационог писма</i></p> <p><i>Концепт целоживотног учења</i></p>
ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ	<ul style="list-style-type: none"> - препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања; - се укључи у иницијативе које се покрећу у школи; 	<p><i>Покретање иницијативе</i></p> <p><i>Менаџмент и лидерство</i></p>

<p>УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА</p>	<ul style="list-style-type: none"> - разликује особине лидера и менаџера; - одговорно преузима задужења у тиму, сарађује са другим члановима тима и учествује у доношењу одлука; - планира, распоређује и управља ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије); - учествује у осмишљавању пословне идеје; - информише се о постојању сличних производа на тржишту; - комуницира са окружењем о креативним идејама свога тима; - примењује правила пословне комуникације; - поштује етичке принципе у пословању; - израчуна трошкове израде производа према датим инструкцијама; - прикупи информације о ценама сличних производа на тржишту и на основу њих одреди цену свог производа; - учествује у промоцији и продаји производа; - презентује рад свог тима. 	<p><i>Појам предузећа (привредног субјекта) Производ и/или услуга</i></p> <p><i>Појам тржишта</i></p> <p><i>Људски и материјални ресурси Пословна комуникација</i></p> <p><i>Основни етички принципи у пословању Процес производње и процес пружања услуга Цена производа или услуге</i></p> <p><i>Облици промовисања производа Продаја производа или услуге</i></p>
----------------------------------	--	--

<p>ОБЛАСТИ/ТЕМЕ</p>	<p>НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА</p>
----------------------------	---

<p>ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА</p>	<p><i>Кроз студију случаја ученици се оспособљавају да у оквиру задатог буџета одаберу производ или услугу и аргументују свој избор у односу на критеријуме као што су квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа/услуге, естетска вредност, робна марка, трајање гаранције, могућности сервисирања итд. Ученици се оспособљавају да се информишу о производу (прехрамбеном, хемијском, техничком, одећа и обућа) на основу његове декларације. Упознају се шта су то права потрошача и на који начин могу да их остваре. Упутити ученике</i></p> <p><i>на услове које потрошач мора да испуни да би остварио своја права. Посебну пажњу посветити правима потрошача у односу на безбедност и квалитет производа/услуге, могућност замене или повраћаја новчаних</i></p>
	<p><i>средстава уколико није испуњена потпуна функционалност производа у гарантном року, као и у случајевима када производ није у складу са декларацијом или за услугу није испуњена уговорна обавеза. Постоје велике могућности за истраживачке задатке као што су нпр. да ученици пронађу информације о уобичајеном трајању</i></p> <p><i>гаранције за различите врсте производа.</i></p>
<p>СВЕТ РАДА</p>	<p><i>Уводне активности у ову тематску целину имају за циљ да ученици сагледају развојност занимања што подразумева и њихово нестајање, као и факторе који до тога доводе (технолошки развој, промене људских потреба...). За промишљање о развоју занимања у будућности погодне су креативне радионице.</i></p> <p><i>Ради пуног разумевања света рада ученици треба да се упознају са образовним профилима у оквиру различитих подручја рада, школама које их образују и захтевима које треба да испуне они који желе да се за њих школују. У ту сврху може се користити информатор за упис у средњу школу, а ученици подељени у групе могу добити различите задатке да га проуче (подручја рада, образовни профили у подручју рада, услови за упис, трогодишњи и четворогодишњи образовни профили, дуално образовање...). Неко од ученика требао би да се бави и информацијама о питањима како се наставља школовање после средње школе и разликама које постоје између похађања гимназије и стручне школе, односно разликама између опште и стручне матуре. Имајући у виду узраст ученика ниво академског образовања треба да буде само на информативном нивоу. На основу тог истраживачког рада може се организовати активност у којој сваки ученик или пар треба да припреми презентацију у стандардизованој форми за изабрани образовних профил. Презентација би требало да садржи информације о школама које образују тај образовни профил, минималном броју бодова из претходних школских година, условима уписа, могућностима запошљавања и наставка школовања, као и за које послове су ученици оспособљени након завршетка школовања. Припремљене појединачне презентације објединити и објавити на сајту школе. Уколико постоји могућност, ученицима омогућити комуникацију са представницима средњих школа, као и појединцима</i></p>

	<p><i>који се баве тим занимањима а то може бити неко од родитеља.</i></p> <p><i>У оквиру ове теме ученици треба да се упознају и са појмовима професионални развој, професионална оријентација и селекција, форма и функција CV и мотивационог писма. Током рада ученицима сугерисати да ће због динамичних промена на тржишту рада, током своје професионалне каријере бити принуђени да буду флексибилни, да се континуирано усавршавају и оријентису ка целоживотном учењу.</i></p>
<p>ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ</p>	<p><i>За увођење у тему наставник може да припреми примере неких иницијатива, пожељно је да буду на глобалном и локалном нивоу, који илуструју снагу иницијативе и предузетништва. Након тога, може се организовати активност у којој ученици треба да идентификују различите проблеме у свом непосредном окружењу (нпр. проблеми у вези са животном средином, безбедношћу у саобраћају...) и сагледају могућности њиховог решавања</i></p> <p><i>из перспективе сопственог ангажовања и укључивања појединца, група и организација из локалне заједнице.</i></p>
	<p><i>Овај садржај добро кореспондира са програмом Грађанског васпитања за све разреде јер он потенцира грађански активизам који се заснива на истим овим корацима: препознавање проблема – тражење решења. Након спроведене анализе ученици треба да изаберу два проблема и промишљају које су могућности њиховог решавања. Подељени у групе сачињавају план акције са основним елементима. Наставник кроз примере успешних менаџера и лидера, упознаје ученике са особинама које их одликују. На основу својих интересовања и способности ученици преузимају улоге у тиму, а затим анализирају које особине менаџера и лидера су им потребне за успешно обављање задатка. У раду се могу консултовати са особама за које процене да им могу помоћи. Спровођење ове активности не треба да траје дуже од 3 часа јер је то увод у следећу тему где се очекује да ученици искажу, у складу са својим узрастом и знањем неки ниво иницијативности и предузимљивости.</i></p>

**УЧЕНИЧКА
ПРЕДУЗЕЋА**

Током остваривања ове теме, ученици треба кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва да стекну јаснију слику о економском, финансијском функционисању предузећа, да развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине. Привредно друштво се оснива као виртуелни привредни субјекат који нема правни значај, али су сви процеси који се одвијају у њему реални. Уколико школа има регистровану ученичку задругу, пословање ученичких предузећа је потребно укључити у рад ученичке задруге.

Ученици се дели на две групе (од 10–15 ученика). Свака група оснива и води сопствено предузеће – привредни субјекат, са реалним процесима, производима/услугама и остварује зараду. Ученичко предузеће, под менторством предметног наставника, пролази кроз све фазе развоја стварног привредног друштва (оснивање, развијање, затварање). Свако ученичко предузеће осмишљава свој производ или услугу, трудећи се да буду оригинални, иновативни и креативни. Са циљем постизања ових захтева, важно је да ученици прикупе информације о истим или сличним производима или услугама на тржишту и успоставе комуникацију са окружењем како би испитали могућност остваривања пословног успеха. У складу са производом/услугом, ученици бирају назив предузећа, израђују лого предузећа и праве план активности. Са циљем прикупљања новчаних средстава за почетак рада предузећа, ученици могу да организују културни или спортски догађај, продајну изложбу, аукцију, сајам. Како би обезбедили успешно пословање, ученици се уз помоћ наставника упознају са правилима пословне комуникације, основним етичким принципима у пословању и рационалном управљању расположивим ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије). Ученицима указати на важност поштовања кодекса пословног понашања, од начина опхођења до кодекса облачења. Неопходно је да ученици уоче разлику између свакодневне и пословне комуникације (вербалне и невербалне). Инсистирати на поштовању основних етичких начела, као што је професионално обављање пословне делатности, савесно

	<p><i>извршавање обавеза и преузимање одговорности, поштовање преузетих обавеза, коришћење допуштених средстава за постизање пословних циљева.</i></p> <p><i>Ученици израчунавају све трошкове које су имали током реализације своје идеје. У те трошкове спадају трошкови материјала, трошкови израде и други трошкови. На основу прикупљених података, формирају продајну цену и усклађују је са ценама сличних производа на тржишту.</i></p> <p><i>Уз помоћ наставника, осмишљавају различите облике промовисања и продаје свог производа и остварују интеракцију са пословним сектором и потенцијалним купцима. Промовисање се може остварити и коришћењем ИКТ алата. Продајне активности могу бити реализоване на продајним изложбама, сајмовима и базарима.</i></p> <p><i>Након реализоване теме, неопходно је да сваки тим изврши евалуацију спроведених активности и изради презентацију о раду свог предузећа. Чланови тима доносе заједничку одлуку у које сврхе ће бити искоришћена новчана средства зарађена током пословања ученичког предузећа.</i></p>
<p>ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА</p>	<p><i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како комуницирају и сарађују, како прикупљају податке, како аргумендују, евалуирају, дају креативна решења, како представљају резултате свога рада итд.</i></p> <p><i>Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, колико су креативни, како решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам.</i></p> <p><i>Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која</i></p> <p><i>помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.</i></p>

ДОМАЋИНСТВО

Циљ учења слободне наставне активности Домаћинство је да ученици интегришу и функционализују знања стечена у оквиру различитих предмета у контексту свакодневног живота, да унапреде вештине и формирају навике у вези са важним активностима у свакодневном животу у области становања, одевања, исхране и употребе различитих материјала.

Разред Седми или осми

Годишњи фонд часова 36 или 34

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ <i>На крају програма ученик ће бити у стању да:</i>	ТЕМЕ и <i>кључни појмови садржаја програма</i>
---	--	--

<p><i>Компетенција за целоживотно учење</i></p> <p><i>Комуникација</i></p> <p><i>Рад са подацима информацијама</i></p> <p><i>Дигитална компетенција</i></p> <p><i>Решавање проблема</i></p> <p><i>Сарадња</i></p> <p><i>Одговорно учешће у демократском друштву</i></p> <p><i>Одговоран однос према здрављу</i></p> <p><i>Одговоран однос према околини</i></p> <p><i>Естетичка компетенција</i></p> <p><i>Предузимљивост и оријентација ка предузетништву</i></p>	<p><i>одговорно испуњава обавезе потребне за живот у заједници / домаћинству;</i></p> <p><i>преиспита сопствене и навике других чланова заједнице/домаћинства и утиче на њихову промену ка рационалном планирању, економичној потрошњи и развијању одговорних еколошких навика;</i></p> <p><i>користи рачунарске апликације, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашњег уређења домаћинства, уважавајући потребе савремене културе становања;</i></p> <p><i>учествује у активностима уређења и заштите домаћинства и окружења у коме се оно налази;</i></p> <p><i>анализира карактеристике савремене културе становања и повеже развој и значај урбанизма за побољшање услова живљења домаћинства;</i></p> <p><i>правилно разврстава и одлаже отпад из домаћинства, припрема га и предаје на рециклажу;</i></p>	<p>САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСТВО И ПОРОДИЦА</p> <p><i>Домаћинство Организација домаћинства</i></p> <p><i>Породица, односи и потребе у породици и њихово усклађивање</i></p> <p><i>Формирање здраве породице Фазе породичног живота</i></p> <p><i>Култура као начин живота и културно наслеђе</i></p> <p>КУЛТУРА СТАНОВАЊА</p> <p><i>Породично домаћинство на селу и у граду</i></p> <p><i>Породица и домаћинство</i></p> <p><i>Функционалне целине домаћинства и њихове улоге</i></p> <p><i>Технички апарати у домаћинству Безбедност у домаћинству</i></p> <p><i>Уређење домаћинства и околине у градској и сеоској средини</i></p> <p><i>Економично коришћење и потрошња воде у градском и сеоском домаћинству</i></p>
--	--	--

	<p><i>образлаже на примеру у домаћинству употребу обновљивих извора енергије и значај топлотне изолације са уштедом енергије у домаћинству;</i></p> <p><i>правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора;</i></p> <p><i>разликује природне од вештачких тканина, правилно их употребљава и одржава;</i></p> <p><i>планира буџет домаћинства и управља њиме;</i></p> <p><i>планира радну недељу, укључује и усклађује обавезе које има као појединац и у заједници/ домаћинству;</i></p> <p><i>припрема и уређује простор за ручавање и формира културне навике приликом узимања хране;</i></p>	<p><i>Уштеда енергије у домаћинству</i></p> <p><i>Хемијска и микробиолошка исправност воде.</i></p> <p><i>Отпадне воде у домаћинству</i></p> <p><i>Основни хигијенски захтеви домаћинства</i></p> <p><i>Прикупљање, сортирање и одлагање отпада у домаћинству</i></p> <p>КУЛТУРА ОДЕВАЊА</p> <p><i>Улога одеће и обуће у животу човека.</i></p> <p><i>Природни и вештачки материјали, њихова својства и употреба у домаћинству.</i></p> <p><i>Одржавање одеће, кућног текстила, и декоративног плана у домаћинству.</i></p>
	<p><i>правилно се храни, води рачуна о сопственом здрављу и здрављу породице; планира дневне оброке за своје домаћинство у складу са општим принципима правилне исхране уз уважавање потреба свих чланова домаћинства;</i></p> <p><i>примењује основне технике и правила обраде и припреме намирница уз примену правилног руковања прибором, посуђем, справама и апаратима за припрему хране;</i></p> <p><i>истражује и прави план набавке средстава за одржавање личне хигијене и чистоће домаћинства;</i></p> <p><i>процењује значај и утицај информација и извора информација и повезује их са сопственим искуством ради решавања</i></p>	<p><i>Одржавање и чишћење природних и вештачких материјала.</i></p> <p><i>Организација складиштења кућног текстила, обуће и одеће</i></p> <p><i>Рециклажа кућног текстила и одеће</i></p> <p>КУЛТУРА ПОНАШАЊА</p> <p><i>Планирање и расподела буџета План набавке и избор артикала План и припреме за путовање</i></p> <p><i>Правила понашања у превозним средствима, у граду и на путовању</i></p> <p><i>Савремена средства комуникације и претраживање различитих информација</i></p> <p>СРЕДСТВА ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНЕ</p>

	<p><i>различитих проблемских ситуација;</i> <i>комуницира на конструктиван начин;</i></p>	<p><i>ХИГИЈЕНЕ И ХИГИЈЕНЕ ДОМАЋИНСТВА</i> <i>Значај воде за одржавање хигијене Средства за личну хигијену Козметичка средства</i></p>
--	---	--

	<p><i>процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот;</i></p> <p><i>осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односи према свом животу, животу других и животној средини;</i></p> <p><i>критички процењује сопствени рад и рад сарадника у групи;</i></p> <p><i>сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и афирмише толеранцију и равноправност у дијалогу.</i></p>	<p><i>Кућна апотека</i></p> <p><i>Материјали за опремање домаћинства</i></p> <p><i>Одржавање домаћинства</i></p> <p><i>Отпадни материјали у домаћинству</i></p> <p>ИСХРАНА У ДОМАЋИНСТВУ</p> <p><i>Хранљиви састојци и животне намирнице</i></p> <p><i>Класификација животних намирница према пореклу (биљне и животињске), улози у организму (енергетска, градивна, заштитна и регулаторна) и саставу</i></p> <p><i>Енергетска вредност намирница</i></p> <p><i>Потребе за састојцима хране зависно од узраста, занимања, пола, спољашње средине, здравственог и физиолошког стања организма</i></p> <p><i>Рационална исхрана човека Принципи рационалне исхране</i></p> <p><i>Законски прописи, правилници о намирницама и квалитету хране</i></p> <p><i>Последице неправилне исхране</i></p> <p><i>Припремање хране, начини обраде намирница</i></p> <p><i>Хигијенски услови приликом припремања хране Одлагање, чување и конзервисање намирница</i></p> <p><i>Апарати и машине за припремање, чување и обраду хране и намирница</i></p> <p><i>Загађујуће супстанце хране и мере заштите</i></p>
--	--	--

		<p><i>Адитиви</i></p> <p><i>Органска и ГМО храна</i></p> <p><i>Култура исхране и понашање за трезом: послуживање и узимање хране, стоно посуђе и прибор</i></p> <p><i>Национална кухиња и кухиње у свету</i></p>
--	--	--

НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСТВО И ПОРОДИЦА

У оквиру наставне теме *Савремено домаћинство и породица* ученици интегришу, функционализују знања, али и стичу знања о појмовима: породица, породица у ужем и ширем смислу, о фазама породичног живота, односима у породици и потребама савремене породице. У оквиру стицања знања о породици ученици уче о њеној улози у формирању културних потреба, навика и интересовања и развоју културног идентитета и припадности одређеној групи. Овакав приступ доприноси успостављању односа између појединца, породице и друштва, као и у успостављању релације „ми” и „други” што знања добијена у оквиру овог програма доводи у везу са знањима која се добијају у оквиру других предмета (српски језик и књижевност, географија, свакодневни живот у прошлости, грађанско васпитање, веронаука итд.). На исти начин се објашњава појам културно наслеђе, тако да ученици разумеју да се култура као начин живота (култура становања, одевања, исхране, понашања, рада) у прошлости испољава кроз наслеђе (материјално и нематеријално), а савремена култура – кроз савремени начин живота. У оквиру ове теме ученици би требало да направе план активности своје породице на дневном, недељном или месечном нивоу, и да истраже културно наслеђе своје породице.

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

У наставној теми *Култура становања* ученици треба да науче да постоје различите врсте стамбеног простора, о могућностима за економично и целисходно коришћење тог простора, као и о могућностима прилагођавања стамбеног простора функционалним и естетским потребама чланова породице. Треба указати на важност и улогу стамбеног простора у нормалном функционисању и различитим фазама развоја једне породице. Стан/домаћинство треба разматрати као сложени скуп његових функционалних целина. Ученик треба да зна који су функционални, хигијенски и естетски захтеви које стамбени простор треба да испуни.

У овој теми треба размотрити начине уређења и одржавања стана/домаћинства према потребама чланова породице/домаћинства и према односу стан околина/окружење. У оквиру практичних вежби различите групе ученика треба да израде предлоге уређење стана/домаћинства у коме живе, поштујући потребе, склоности и активности особа које у њему живе (спортисти, музичари, писци, лица са специјалним потребама, деца, старе особе) и да међусобним извештавањем кроз дискусију одобре или унапреде предлоге. Утицај породице и појединца на уређење околине треба размотрити из угла градска/сеоска средина, асфалтирана/неасфалтирана улица и сл. Такође, треба размотрити уређење стана/домаћинства са различитих аспеката: функционално/ модерно/ практично/. Кроз дискусију са ученицима треба размотрити безбедност у домаћинству, на одржавање и безбедну употребу кућних апарата, ученике упутити да истражују и презентују уштеду топлотне енергије у домаћинству (правилна употреба кућних апарата, топлотна изолација стана, грејање стамбених простора). Организовати посету водоводу, хемијској и микробиолошкој лабораторији у истом, организовати дебату са ученицима на тему употреба воде у градском и сеоском домаћинству, зашто је неопходно економична употреба воде, да ли користити флаширану или „чесменску воду“ и проблему отпадних вода.

Кроз искуства деце треба указати на значај савремених апарата у домаћинству. У оквиру ове теме ученици се обучавају за њихову безбедну примену и разумевање конвенционалних ознака на апаратима у домаћинству. Такође, уче и о важности правилног избора и примене прибора и средстава за одржавање стамбеног простора и околине као и о селективном прикупљању отпада у домаћинству (класификација, рециклирање, разградивост отпада). У овом делу, ученици би могли и да покрену сакупљачку акцију секундарних сировина, да је прошире на целу школу и/ или локалну заједницу. За то би требало да направе тим, поделе улоге у тиму, осмисле све фазе акције, начин оглашавања, прикупљања и улагања новца који добију после продатих секундарних сировина. Такође, ученици могу да направе изложбу од кућног отпада: пластичних флаша, лименки, старе хартије, стаклене амбалаже. Изложба би могла бити и продајна, а зарађен новац ученици би могли да употребе за хуманитарну акцију или за опремање кабинета/учионице (кутка) за домаћинство.

У оквиру ове теме препоручује се употреба апликација, софтвера, нпр. Sweet home или неке друге, уз помоћ које ученици могу да планирају, пројектују и уређују виртуални простор за живот. Ученици у паровима могу да направе пано, или кратки филм којим приказују класификацију, рециклирање и разградивост отпада у домаћинству. Овај део наставе ученици би могли да употпуне практичним радом, компостирањем биоразградивог отпада из домаћинства. У оквиру ове теме реализовати и вежбу пречишћавање воде. Било би упутно ученике упутити у прављење филтера за воду од природних материјала, у слојевима (за преживљавање у природи и измењеним условима живота).

КУЛТУРА ОДЕВАЊА

У оквиру наставне теме *Култура одевања* ученици треба да науче: које улоге имају одећа и обућа у животу савременог човека (физиолошка, психолошка, естетска, функционална), да одећа и обућа могу бити направљене од природних и вештачких материјала, разлике у својствима природних и вештачких материјала, да врше избор тканине према својствима тканине и намени одеће, да на основу својстава тканине бирају начине за чишћење и чување одеће и обуће, значење ознака на декларацији одевних предмета. Овде би ученици могли да истражују изглед и крој неког одевног предмета (нпр. ђачке униформе, одела за матурско вече) кроз векове и да направе модну ревију. Увод у ову област могла би бити посета локалном музеју или гостовање кустоса локалног музеја.

Важно је да ученици науче о избору материјала из угла улоге/намене одеће и обуће.

Кроз практични рад треба овладати вештинама одржавања одеће направљене од различитих материјала (прање, уклањање флека, пеглање, одлагање, пришивање дугмета), правилно читати и тумачити декларације на етикетама обуће и одеће, осмислити пано и представити одржавање одеће направљене од различитих материјала.

У овом делу наставе ученици могу да направе презентацију на тему Рециклирани памук и његова употреба. Такође, могу организовати прикупљачку акцију старе, памучне гардеробе, пронаћи која текстилна трговина откупљује стару гардеробу или организује акцију старо за ново. Нову гардеробу, зарађену тим путем, донирати прихватилишту за младе или сигурним кућама.

КУЛТУРА ПОНАШАЊА

Четврта тема Култура понашања треба да омогући ученицима да стекну/унапреде вештине у важним и свакодневним активностима у области културе понашања: куповини, комуникацији и путовањима. У области куповине мисли се на правилан избор потребних (не сувишних) артикала, планирање и правилну расподелу кућног буџета. Информисање о квалитету артикала путем

информационих и комуникационих технологија, поред тога што омогућава правилан/најбољи избор, омогућава и уштеду новца и времена. Такође, примена информационих и комуникационих технологија омогућава и успешно планирање и реализацију путовања. Одабир дестинације, резервација и куповина карата се, на пример, данас много лакше обављају уз помоћ информационих технологија.

Савремена средства комуникације данас омогућавају бољу информисаност и лакшу комуникацију са пријатељима, члановима друштвених група којима припадају као и са члановима уже и шире породице. Ученици треба да кроз практичне примере и реализацију науче о употреби (техничкој примени) ових средстава, али и о састављању сажетка разговора, писма, поруке, тако да не изоставе суштину (зашто некога зову или шта је предмет поруке или писма, е-маил-а).

У оквиру ове теме ученици треба да овладају вештином писања и упућивања једноставних писаних форми биографије, захтева, молби и жалби. Ово подразумева податке: коме је намењено, истицање предмета, неопходних/релевантних информација и потребне податке о подносиоцу (име и презиме, адреса, контакт телефон и други биографски подаци). Како би наведено увежбали, ученици могу да покрену неку иницијативу у школи и да дозволу и мишљење траже електронским путем од директора, Наставничког већа и сл.

У оквиру ове теме ученици у групама треба да направе план буџета и набавки, направе избор артикала на основу података о квалитету и цени артикала, планирају путовање, направе буџет и план обиласка културно-историјских знаменитости. Одраде вежбу званичне кореспонденције као: писање биографије, упућивање захтева, молби, жалби и сл.

СРЕДСТВА ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНЕ ХИГИЈЕНЕ И ХИГИЈЕНЕ ДОМАЋИНСВА

Ова тема ће омогућити ученицима да разврставају хемикалије на козметику, личну хигијену, кућну хемију, правилно употребљавају исте и укажу на важност познавања и правилног читања ознака на истим. Ученици треба да истраже и да направе план набавке кућне апотеке и апотеке за путовање. Како и чиме могу да заштите дрво, метал и зидове од атмосферског утицаја, такође треба да истраже како да уклоне мрље са стакла, намештаја, металних предмета, одеће и обуће у домаћинству. Ученици могу да истражују у групама и резултате презентују на паноу, Power Point презентацијом, кратком анимацијом или усмено.

ИСХРАНА У ДОМАЋИНСТВУ

Наставна тема Исхрана у домаћинству ће омогућити ученицима да истражују и упознају се са „органичком производњом хране”. Да истраже планирају буџет и за исхрану свог домаћинства ако користе „органичку храну” и храну која није органска, са посебним освртом на ГМО. Ученици треба да се упознају са термином „правилна исхрана” и да испланирају потрошачку корпу за једно домаћинство.

Ученици треба да истраже и презентују потребе за градивним, енергетским и заштитно регулаторним састојцима хране, у зависности од узраста, врсте занимања, пола, климатских услова, здравог и физиолошког стања организма. Шта су последице неправилне исхране? Ученици би требало да упознају прописе и правилнике који се односе на храну. Такође, овде се учи о мерама заштите хране од загађивања, правилном одлагању, чувању и конзервирању намирница (физичке, хемијске и биолошке методе), како се припрема храна, који су начини обраде намирница како да намирнице током припремања не изгубе хранљиве вредности, који су хигијенски услови приликом припремања хране, како се правилно рукује и како се одржавају машине за обраду намирница и апарата за чување хране. Култура понашања за трпезом и култура исхране се демонстрирају. Такође, ученици презентују националну и светске кухиње (ово се може реализовати и кроз школску манифестацију Међународни дан језика, где ће у једном сегменту бити приказане гастрономије земаља чији се језици и култура презентују).

У оквиру ове теме планиране су вежбе које се могу изводити у групама: састављање јеловника (расподела укупних енергетских потреба по појединим оброцима у току дана (кроз симулацију ситуације одласка код нутриционисте по савет: детета спортисте, потхрањене особе, особе са вишком килограма, труднице, детета у пубертету).

Ученици могу да истражују навике у исхрани код нас и у свету, као и последице тих навика. Увежбавају припрему хране у сировом стању, као што су: салате и сокови од воћа и поврћа, припремају млечне напитке, воћни јогурт, као и десерт.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. На почетку сваког часа, наставник пружа ученицима могућност да сами себе процене у теми часа која ће се обрађивати (базирано на дотадашњим стеченим знањима у другим наставним предметима или свакодневном животном искуству). То се може реализовати тако што ће ученици проценити своје знање на стикеру, а наставник залепити те стикере на помоћној табли и сл. За ову намену наставници могу позвати ученике да подигну онолико прстију своје шаке којом оценом процењују своја предзнања (један прст одговара оцени недовољан (1), пет прстију одговара оцени одличан (5). Такође, наставник позива ученике на крају сваког часа да процене себе, у смислу, колико су напредовали у стицању знања, вештина, формирању ставова, током часа. То би, уједно, могла бити и ученичка евалуација наставниковог рада на часу. Наставник сваку врсту оцењивања јасно и прецизно образлаже ученику, поштујући његов интегритет. У Домаћинству као слободној наставној активности најважније је да наставник прати напредак ученика у вештинама комуникације (вршњачкој и са одраслима), критичког мишљења, мотивисаности, предузимљивости, организацијским вештинама, културним навикама, односу према сопственом здрављу, здрављу његове околине, као и о бризи за очување животне средине, креативности и решавању проблема. Наравно, наставник уз помоћ одељењског старешине и ПП-службе је способан да

	<i>примени</i>
	<i>прилагођавање метода, али и садржаја за ученике са посебним потребама у наставном процесу. Наравно, то се односи и на израду посебног наставног материјала, као и правила оцењивања.</i>

ФИЛОЗОФИЈА СА ДЕЦОМ

ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36 или 34

ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: *Циљ учења слободне наставне активности Филозофија са децом је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће подстаћи и убрзати његов интелектуални развој и унапредити*

вештине размишљања, закључивања, самосталног, критичког и креативног мишљења.

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ

ИСХОДИ

Кључни појмови садржаја програма

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

На крају програма ученик ће бити у стању да:

Компетенција за целоживотно учење

– критички промишља и анализира питања и проблеме свог окружења

Појам добра / зла

Појам уметности

<i>Сарадња</i>	<i>– са пажњом слуша саговорника и комуницира са другима на конструктиван начин</i>	<i>Појам правде</i>
<i>Решавање проблема</i>		<i>Појам слободе</i>
<i>Одговорно учешће у демократском друштву</i>	<i>– јасно изрази сопствене мисли и осећања</i>	<i>Појам среће</i>
<i>Рад са подацима и информацијама</i>	<i>– практикује интелектуалну отвореност и радозналост</i>	<i>Појам толеранције</i>
<i>Дигитална компетенција</i>	<i>– уважава релевантне аргументе</i>	<i>Појам вршњачког насиља</i>
<i>Комуникација</i>	<i>– практикује толеранцију и разлике у мишљењу</i>	<i>Појам истине/лажи</i>
<i>Одговоран однос према околини</i>	<i>– искаже објективност и непристрасност у процени</i>	<i>Појам живота</i>
<i>Естетичка компетенција</i>	<i>властитих и туђих становишта, поступака и постигнућа</i>	<i>Појам времена и простора</i>
	<i>– сарађује са члановима групе којој припада и одупре се притиску групе на асертиван начин</i>	<i>Појам пријатељства</i>
	<i>– препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања</i>	<i>Појам храбрости</i>
	<i>– развије осетљивост за социјални и културни контекст</i>	<i>Појам бога</i>
	<i>– учествује у расправи која доприноси атмосфери отворености и узајамног уважавања</i>	<i>Појам човека</i>
	<i>– преузме одговорност за сопствене поступке, однос</i>	<i>Појам мудрости и знања</i>
		<i>Појам света</i>
		<i>Појам природе</i>
		<i>Појам једнакости и различитости</i>
		<i>Појам љубави</i>

*према природном и друштвеном окружењу,
– усвоји интелектуалне врлине истинољубивости*

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА
<p><i>Отворени филозофски проблеми (теме – питања) за дискусију би на пример били: шта значи бити срећан, како знамо да је нешто добро, шта је толеранција, зашто је важно говорити истину и да ли је некада добро лагати, шта је циљ нашег живота, шта је време, шта је то што нешто чини лепим, шта је</i></p>	<p><i>Активности у филозофским истраживачким радионицама имају форму структурираног и дисциплинованог, одређеним правилима вођеног дијалога у којем ученици и наставник најпре заједно читају причу (гледају, слушају филм...).</i></p> <p><i>Потом наставник, фацитатор даје могућност (време) да ученици испитају своје</i></p>	<p><i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у</i></p>
<p><i>пријатељство, храброст, вредности породице, правда, слобода итд.</i></p>	<p><i>мисли о причи (филму, слици...) и да размисле о ономе што их чуди или збуњује, о ономе што их је заинтриговало. Наставник пружа прилику да ученици размене сопствена мишљења са другом или са групом. Затим ученици, уз асистенцију тј. фино подешену подршку наставника, предлажу и демократски бирају питања за дискусију, исписују сва важна питања на табли.</i></p> <p><i>На почетку дискусије наставник тражи од ученика да погледају да ли постоји неки појам који треба дефинисати, да ли</i></p>	<p><i>активностима, како дају креативна решења, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.</i></p> <p><i>Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици</i></p>

	<p><i>постоје различите интерпретације појмова које треба разјаснити. Отварањем дискусије водитељ, наставник треба да се уздржи од личног изјашњавања и давања одговора на питања. Кроз дискусију ученици развијају критички смисаони дијалог. Учесници у дијалогу чине заједницу истраживача која покушава да пронађе најсмисаоније решење за проблем, да трага за истином, а не да покаже како је неко у праву а неко није. У овако замишљеном, сократском дијалогу влада дух заједнице истраживача који развија способност грађења својих идеја на идејама осталих учесника.</i></p> <p><i>Иако наставник има план вођења дискусије, своју агенду, он мора знати када може да се повуче, да деци преда контролу и води истраживање са стране. На крају</i></p>	<p><i>међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, како решавају задатке који садрже аспекте истраживачког рада.</i></p> <p><i>За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова.</i></p> <p><i>Евалуатори овог програма не морају бити само наставници који изводе наставу.</i></p> <p><i>Допринос процесу евалуације могу дати сама деца (само-евалуација), родитељи заинтересовани за резултате рада са њиховом децом, али и колеге и стручни сарадници који</i></p>
--	---	--

<p><i>пријатељство, храброст, вредности породице, правда, слобода итд.</i></p>	<p><i>мисли о причи (филму, слици...) и да размисли о ономе што их чуди или збуњује, о ономе што их је заинтриговало.</i></p> <p><i>Наставник пружа прилику да ученици размене сопствена мишљења са другом или са групом. Затим ученици, уз асистенцију тј. фино подешену подршку наставника, предлажу и демократски бирају питања за дискусију, исписују сва важна питања на табли.</i></p> <p><i>На почетку дискусије наставник тражи од ученика да погледају да ли постоји неки појам који треба дефинисати, да ли постоје различите интерпретације појмова које треба разјаснити. Отварањем дискусије водитељ, наставник треба да се уздржи од личног изјашњавања и давања одговора на питања. Кроз дискусију ученици развијају критички смисаони дијалог. Учесници у дијалогу чине заједницу истраживача која покушава да пронађе најсмисаоније решење за проблем, да трага за истином, а не да покаже како је неко у праву а неко није. У овако замисљеном, сократском дијалогу влада дух заједнице истраживача који развија способност грађења својих идеја на идејама осталих учесника.</i></p> <p><i>Иако наставник има план вођења дискусије, своју агенду, он мора знати када може да се повуче, да деци преда контролу и води истраживање са стране. На крају</i></p>	<p><i>активностима, како дају креативна решења, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.</i></p> <p><i>Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, како решавају задатке који садрже аспекте истраживачког рада.</i></p> <p><i>За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова.</i></p> <p><i>Евалуатори овог програма не морају бити само наставници који изводе наставу.</i></p> <p><i>Допринос процесу евалуације могу дати сама деца (само-евалуација), родитељи заинтересовани за резултате рада са њиховом децом, али и колеге и стручни сарадници који</i></p>
--	---	---

дискусије треба размислити о ономе о чему је дискутовано и о начину на који је дискутовано. Тема о којој се дискутује има једнаку важност за постизање циља као и начин на који се дискутује. У дискусију треба укључити и ученике који се сами не јављају. Завршна реч треба да буде кратка и не треба је коментарисати.

Радионице филозофских истраживања програма филозофија са децом могу бити унапређене играма. У овом контексту игре имају функцију средства за подучавање и подстицање развоја ученика. Игре које се користе у програму филозофија са децом омогућају ученицима да вежбају вештине као што су планирање, постављање питања, расуђивање, посматрање нечега са различитих тачака гледишта, размишљање о новим идејама.

У филозофским истраживањима фасилитатор ће бирати оне игре које ће се најбоље уклопити у постизање задатог циља: вежбање креативног мишљења, концентрације, пажљивог слушања и памћења, вежбање говорења, размишљање о значењу веза међу речима, размишљање о узрочно-последичним везама, вежбању самодисциплине и говорења пред публиком, подстицања сарадње чланова групе, подизање енергије у групи, креативно хипотетичко мишљење ...

могу даље користити резултате евалуације за планирање својих активности.

У филозофији са децом постоје многи елементи који утичу на различите циљеве образовања, тако да је потребно да одлучимо шта желимо да евалуирамо и колико ће евалуација бити селективна. Евалуациони упитници, најчешће направљени у виду евалуационих листова могу процењивати резултате когнитивног плана и односе у истраживачкој групи, затим метакогнитивне процесе, тј. критичко промишљање о сопственим мисаоним процесима и вештинама мишљења, као и промишљање о процесима и вештинама мишљења других чланова групе, потом мишљење о томе у којој се мери група понашала као заједница истраживача и шта ученици мисле о сопственом доприносу у остварењу циља часа, мишљење о сопственим и туђим идејама и предлозима за дискусију.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и

васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и

		<i>учење.</i>
--	--	---------------

ЗДРАВЉЕ И СПОРТ

СЛОБОДНА НАСТАВНА АКТИВНОСТ: ЗДРАВЉЕ И СПОРТ		РАЗРЕД: 7. или 8.
		ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 36 или 32
<p>ЦИЉ НАСТАВЕ И УЧЕЊА АКТИВНОСТИ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС: Циљ учења слободне наставне активности је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.</p>		
ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	ПРОГРАМСКИ /ПРЕДМЕТНИ САДРЖАЈИ
<p>ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА</p>	<ul style="list-style-type: none"> - дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље; - упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта; - разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима; - има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању; 	<p>Тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност.</p> <p>Како свако вежбање није аутоматски и здраво, на различитим примерима, треба ученицима указати на разлику између правилног и неправилног вежбања и више пута се током целог програма враћати на то јер се ради о важном исходу. Ученици се могу организовати да радећи у мањим групама на интернету пронађу и направе избор и план вежби по одређеном задатку (вежбе за јачање мишића ногу, вежбе за правилно држање и сл.).</p> <p>На ту тематику природно се надовезује питање о томе зашто нека особа вежба, односно из којих мотива то ради као и зашто се одустаје од вежбања.</p>
<p>ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - препозна ризике гојазности и мршавости; - наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу; 	<p>Тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ванишколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих активности, да</p>

		<i>направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о</i>
	<i>– критички се односи према рекламираним производима животних намирница</i>	<i>нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани, шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са добијеним одговорима може планирати даљи рад на овој теми.</i>
ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД	<i>разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела;</i>	<i>Ова тема може да одговара узрасту ученика 7. и 8. разреда који су у фази да им је физички изглед врло важан.</i>

ОБЛАСТИ/ТЕМЕ	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА	ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПРОГРАМА
ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА	<i>8 часова: тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност.</i>	<i>Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како аргументују, које ставове изражавају.</i>
ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ	<i>8 часова: тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ваншколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих активности, да направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани, шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са добијеним одговорима</i>	<i>Поуздани показатељи напретка су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретације, способност да се изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде</i>

	<p><i>може планирати даљи рад на овој теми.</i></p>	<p><i>последице.</i></p> <p><i>Код неких садржаја могу се урадити иницијални и излазни тест којим ће се утврдити знања, вештине,</i></p>
<p><i>ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД</i></p>	<p><i>8 часова: ова тема у потпуности одговара узрасту ученика 7. и 8. разреда који су у фази интензивног психофизичког мењања из дитета у одраслог и физички изглед им је врло важан. Свакодневно посматрају себе у огледалу и углавном су незадовољни како изгледају. Рад на садржајима у оквиру ове теме има за циљ да ученици прихвате своје тело, његове потребе и могућности што је важно јер одрастају у култури где медији и друштвене мреже намећу идеал физичког изгледа који је најчешће удаљен од реалних пропорција људи</i></p>	

<p>У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ</p>	<p><i>8 часова: садржаји ове теме су важни за формирање правилног става према вежбању и развоју компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. Ученици су већ упознати са Конвенцијом о правима детета и треба је повезати са садржајем овог програма у смислу колики значај има физичко вежбање у остваривању права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење.</i></p>	<p><i>ставови пре и после рада на неком садржају.</i></p> <p><i>Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Оцењивање је описно.</i></p>
-------------------------------------	---	---

САДРЖАЈ	1
А. ПЕТИ И/ИЛИ ШЕСТИ РАЗРЕД	
ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ	2
САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ	6
ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА	12
ЦРТАЊЕ, ВАЈАЊЕ И СЛИКАЊЕ	14
ЧУВАРИ ПРИРОДЕ	16
МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ	19
МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ	23
Б. СЕДМИ И/ИЛИ ОСМИ РАЗРЕД	
МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА	26
УМЕТНОСТ	30
ПРЕДУЗЕТНИШТВО	35
ДОМАЋИНСТВО	40
ФИЛОЗОФИЈА СА ДЕЦОМ	47
ЗДРАВЉЕ И СПОРТ	51

